

П'єса А.Піотровського “Падіння Єлени Лей” як трансформація сюжету комедії Арістофана “Лісістрата”

Традиція – уявне знання про минуле та розуміння його закономірностей – забезпечує зв'язок часів і становить підґрунтя духовної спільності людства. Звернення літератури ХХ ст. до давньогрецького матеріалу – це намагання осмислити минуле в якісно іншому духовному контексті, де легендарні та міфологічні структури сприймаються як концентрати загальнокультурної пам'яті, що підтримують поступовість у духовній еволюції цивілізації, осмислюють універсальні критерії взаємодії між людьми та народами [1, с. 2].

Художня творчість відомого російського діяча мистецтв 1910 – 30-х років А.Піотровського тривалий час залишається поза увагою науковців. Адріан Піотровський (1898-1938) – відомий російський філолог, перекладач, мистецтвознавець, драматург, художній керівник кіностудії “Ленфільм” доби її розквіту. Об'єктом нашого дослідження є специфіка художнього переосмислення комедії Арістофана “Лісістрата” у п'єсі А.Піотровського “Падіння Єлени Лей”. Порівняльний аналіз творів має на меті показати вплив комедії “Лісістрата” на ідейно-художню структуру п'єси “Падіння Єлени Лей”. Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній уперше було виявлено особливості художнього засвоєння А.Піотровським змісту та сюжету арістофанівської комедії.

А.Піотровський не тільки трансформує сюжет комедії Арістофана “Лісістрата”(411 р. до н.е.) в драматичний сюжет “Падіння Єлени Лей”(1923 р.), а й створює власну, оригінальну сюжетну схему. Крім того, російський автор додає до сюжетної схеми мікроструктурні компоненти (образи-деталі, образи-подроблиці та ін.), які, за словами А.Нямцу, суперечать протосюжетним характеристикам та є предметно-смісловими анахронізмами [2, с. 69]. Нова п'єса стає своєрідним продовженням арістофанівської теми – заборони на кохання.

Зачин “Падіння Єлени Лей” нагадує сюжет арістофанівської “Лісістрати”: Георг Гез, кандидат у президенти від робітничої партії Америки, скликає усіх на збори та констатує, що чоловікам вже набридло йти на поступки жінкам й закликає відмовитися від них: *“Жодного поцілунку. Дівчата, помреть незайманими! Жінки – спить собі самі. Ми виходимо з каруселі”* [4] (тут і надалі переклад твору наш. – А.К.). Подібну колізію бачимо в комедії Арістофана: на зборах Лісістрата закликає жінок відмовитися від своїх обов'язків заради припинення війни.

Промова Геза: *“Ми самі піклуємося про те, щоб керівники не залишилися без живих машин. Ми народжуємо їм нові та нові – наших дітей... Ось вам наші руки, ноги, вуха, очі, але не силу наших юнаків, але не лагідність наших жінок”* [4] перегукується з переконанням Лісістрати, що війна забирає у матерів їх синів, яких вони народили у муках. У п'єсі А.Піотровського з війною ототожнено соціальні механізми експлуатації робітників.

Дехто схвалює рішення Геза – вони навіть вирішують платити винагороду тим людям, які помітили закоханих на вулиці. А інші (серед них Джуліус Гектор Макферсон) вперто протестують проти таких дій, засуджують слова Геза та докоряють йому. Звісно, Гез має сталеві нерви, не звертає увагу на все це й дає клятву щодо вірності своїй справі, – приблизно такий ритуал клятви зображає Арістофан.

Джуліус Гектор Макферсон повстає проти Геза. Він жертвує своєю кузиною Єленою Лей, яка зваблює суворого Геза. Спочатку Гез не реагує на спокусу, а потім зізнається, що справді кохає Єлену. В комедії Арістофана “Лісістрата” головна героїня теж підмовляє афінянку Міріну звабити свого чоловіка.

Архетипи, які А.Піотровський трансформує в образи Геза та Макферсона, зустрічають в арістофанівській “Лісістраті”. Вони з'являються в двох казках, які спочатку розповідає хор чоловіків, а потім – хор жінок.

Казку, яка стосується праобразу Геза, хор чоловіків розповідає так: *“Жив на світі молодий Меланіон. / Щоб уникнути шлюбу, він в пустелю втік, / Ставши ловцем зайців, / Жив десь у горах він; / Сіті й мережі плів, / Другом собаку мав / І додому не вертався / Й нелюбові не зм'якшив. / Он як! / Так жінок ненавидів він”* [3, с. 353]. Дійсно, не маючи сім'ї, Гез стає відлюдником, влаштовує демонстрації, зневажає жіноцтво, але врешті його спокушає Єлена.

Про архетип, який характеризує Макферсона, хор жінок сповіщає, що *“жив собі Тімон,*

незлагідний, лихий / Непреступний і колючий, мов реп'ях. / Виплід Ериній злих, / Злобний оцей Тімон / Геть від людей пішов, / Жити у нетрях став / І прокляв страшим прокльоном / Вас, огидливих мужчин. / Он як! / Так ненавидів він завжди / Чоловічий рід мерзенний, / А жіноцтву був найкращим / Другом він” [3, с. 354]. У творі А.Піотровського жінки обожають Макферсона, бо вважають його еталоном чоловічої краси та кмітливості.

Твір А.Піотровського закінчується на песимістичній ноті, коли Макферсон вбиває Геца, сам гине від руки розлюченого народу, а Єлена Лей втрачає віру та вважає себе новою володаркою світу: “Гори розламуються... крізь повстання, вітер, вогонь слухайте... слухайте... слухайте тремтіння нового створіння в мені” [4]. Однак, протосюжет п'єси має оптимістичну кінцівку, яка зумовлена величними прагненням людини античного світу не тільки висміяти по-доброму ситуацію, яка склалася, але й досягти своєї мети, навіть в складних умовах й довести, що все треба вирішувати не під впливом природних інстинктів, а за допомогою здорового глузду й найвищої мудрості.

На думку А.Нямцу, у літературі ХХ ст. надзвичайно гострий розвиток отримує ідея боротьби збройних конфліктів, які є змістовним центром багатьох міфів та літературних творів античності. Так, перенесення конфліктів комедії Арістофана “Лісістрата” у соціально-історичну дійсність початку ХХ ст. надає сюжетові п'єси агітаційне узагальнено-символічне звучання, перетворює конкретну життєву ситуацію в загальнолюдську, всесвітню [2, с. 118].

Якщо у Арістофана ми бачимо зародження бунтівних ідей та принципів (Лісістрата підмовила всіх жінок Еллади не виконувати сімейних обов'язків), то в “Падінні Єлени Лей” гендерна тематика та революційні ідеї прогресують, стають постійними (Грегор Гез доволі часто влаштовує демонстрації, акції протесту проти жінок). У “Лісістраті” Арістофан висміює тогочасну воєнну політику не прямо, а опосередковано, у нього все закінчується мирно, щасливо. А.Піотровський теж зображує політичний устрій та суспільні відносини, в нього герої також досягають мети, але трагічно – ціною свого життя, переживаючи не тільки “падіння”, але й катарсис.

Сюжет твору А.Піотровського значним чином інтерпретовано відповідно до революційних подій, які мали місце у той час, коли було створено п'єсу. У п'єсі “Падіння Єлени Лей” актуалізуються мотиви штучності, механістичності життя, апокаліптичності буття, фальшивих цінностей, двійництва, які розкривають втрату людьми моральних основ, духовну деградацію особистості та суспільства. Це свідчить про трагедію сучасного письменнику суспільства, де відсутні пріоритети духовних цінностей.

Отже, в п'єсі “Падіння Єлени Лей” А.Піотровський творчо переосмислює сюжет комедії Арістофана “Лісістрата” та деякі міфологічні образи й уявлення Стародавньої Греції, але у сучасному творі події та образи, що зображено на новий лад, постають драматичніше. Історичний песимізм, відкидання прогресу, порушення ходу природної та історичної еволюції, деформації у соціальній та психологічній сферах – головні постулати концепції світу А.Піотровського у творі.

Література

1. Дерменджи Омер. Трансформації сюжетів та образів у художній літературі (на матеріалі творів про Роксолану): Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.01.05 / Київськ. нац. ун-т. ім. Т.Шевченка. – К., 2005. – 18 с.

2. Нямцу А. Поэтика традиционных сюжетов. – Ч.: “Рута”, 1999. – 176 с.

Список джерел фактичного матеріалу

3. Арістофан. Комедії: Переклад із старогрецької. – Х.: Фоліо, 2002. – 511 с.

4. Пиотровский А. Падение Елены Лей. – “Vbooks”. – [http://vbooks.ru/ Authors/Adrian-Piotrovskiy/029788.html](http://vbooks.ru/Authors/Adrian-Piotrovskiy/029788.html). – 2008.

Купчишина Ю.А.

*Хмельницький національний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доц. Ємець О.В.*

Стилістичні аспекти перекладу кольорових епітетів у художній літературі

Одним з найважливіших завдань лінгвостилістики на сучасному етапі є вивчення лінгвістичної природи тропів та функціонування окремих стилістичних прийомів у різних функціональних стилях літературної мови.

Незважаючи на велику кількість праць, присвячених тропам, зокрема епітету (О.О.Потебня, О.М.Веселовський, Ю.М.Скребнев, О.М.Мороховський, В.А.Кухаренко та ін.), деякі проблеми ще